

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים

ע"א 7488/16

רע"א 9778/16

לפני :
כבוד השופט א' שהם
כבוד השופט ד' מינץ
כבוד השופטת י' וילנר

המערערים בע"א 7488/16 :
1. שולמית זליגמן
2. מר עדי קסטנבאום
3. מר דן בירנבוים

המבקשות ברע"א 9778/16 :
1. הפניקס חברה לביטוח בע"מ
2. הראל חברה לביטוח בע"מ
3. כלל חברה לביטוח בע"מ
4. מנורה מבטחים ביטוח בע"מ
5. מגדל חברה לביטוח בע"מ

נ ג ד

המשיבים בע"א 7488/16 :
1. הפניקס החברה לביטוח בע"מ
2. מנורה מבטחים ביטוח בע"מ
3. גבי אורית זליגמן
4. מר יצחק פינקלשטיין
5. מר יוסף גולדנברג
6. יהושע ברוט ז"ל
7. הראל חברה לביטוח בע"מ
8. כלל חברה לביטוח בע"מ
9. מגדל חברה לביטוח בע"מ

משיבים פורמאליים :

המשיבים ברע"א 9778/16 :
1. שולמית זליגמן
2. אורית זליגמן
3. יצחק פינקלשטיין
4. בירנבוים דן
5. יוסף גולדנברג
6. עדי קסטנבאום
7. יהושע ברוט

תאריך הישיבה : כ"ב בשבט התשע"ח (07.02.2018)

בשם המערערים בע"א
7488/16 והמשיבים ברע"א
עו"ד איל גולדנברג : 9778/16

בשם המבקשות ברע"א
9778/16 והמשיבות 2-1 בע"א
עו"ד ברק טל ; עו"ד עידו חיטמן ; עו"ד גיא קורתני : 7488/16

פסק-דין

השופטת י' וילנר:

1. ההליכים שלפנינו מעוררים מספר סוגיות הדורשות הכרעה, והמרכזית שבהן עוסקת במעמד שיש לתת לעמדת המאסדר (הרגולטור) ביחס לפרשנות הנחיותיו.

ערעור ובקשת רשות ערעור על החלטת בית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו (כב' השופט ר' כהן) בת"א 1018/18 מיום 19.7.2016 בגדרה התקבלה בקשה לאישור תובענה ייצוגית שעניינה גביית תשלום נוסף בגין פריסה לתשלומים חודשיים של התשלום המוטל על המבוטח.

רקע וההליך בבית המשפט המחוזי

2. המשיבים ברע"א 9788/16, אשר חלק מהם הם המערערים בע"א 7488/16 (להלן: המבקשים), הגישו לבית המשפט המחוזי בקשה לאישור תובענה כתובענה ייצוגית (להלן: בקשת האישור). בבקשת האישור נטען כי המבקשות ברע"א 9788/16, אשר חלק מהן משיבות בע"א 7488/16 (להלן: חברות הביטוח), גבו מחלק ממבוטחיהן תשלום המכונה "תת שנתיות", המהווה תוספת של 4% או 6% לתשלום המשולם על-ידי מבוטח בגין פריסתו לתשלומים חודשיים (להלן: תת שנתיות). בקשת האישור הוגשה בשם "כל מי שהתקשר עם [חברות הביטוח] או מי מהן בחוזה ביטוח ושנגבה ממנו תשלום בגין מרכיב 'תת שנתיות' בנסיבות או בסכום החורגים מן המותר". המבקשים עתרו להשבת כל הסכומים שנגבו שלא כדין וכן למתן צו עשה המורה לחברות הביטוח לתקן את התנהלותן בכל ההיבטים המתוארים כתובענה.

3. בבקשת האישור נטען כי משרד האוצר – אגף שוק ההון, ביטוח וחסכון (להלן: המפקח על הביטוח) קבע בשני חוזרים שהוציא, חוזר 338 שחל על פוליסות שהונפקו בין השנים 1982-1992 וחוזר 419 שחל על פוליסות שהונפקו משנת 1992, את התנאים לגביית תת שנתיות (להלן: חוזר 338, ו-חוזר 419, בהתאמה, ולהלן ביחד: החוזרים או חוזרי המפקח). בחוזרים, כך נטען, נקבע כי חברות הביטוח רשאיות לגבות ממבוטח את רכיב התת שנתיות אך ורק בקשר לביטוח חיים ולא ביחס לרכיב החיסכון. כן נטען כי בחוזרים נקבע גובה התשלום המקסימלי שניתן לגבות עבור רכיב התת שנתיות.

4. המבקשים טענו בעיקרו של דבר כי חברות הביטוח חורגות מהגבייה המותרת על-פי החוזרים, והתמקדו בארבע טענות עיקריות: (א) חברות הביטוח גובות תת שנתיות גם ביחס לביטוחים שאינם ביטוחי חיים (ב) גביית התת שנתיות נעשית גם ביחס לרכיב החיסכון בביטוח חיים משולב בחיסכון, וזאת בניגוד לאמור בחוזרים (ג) חברות הביטוח גובות תת שנתיות ביחס לרכיב תשלום המכונה "גורם פוליסה", שהוא סכום חודשי קבוע המתווסף לפרמיה, ומטרתו כיסוי הוצאות הכרוכות בטיפול בפוליסה (להלן: גורם הפוליסה). בבקשת האישור נטען כי גביית תת שנתיות גם ביחס לגורם הפוליסה, שאינו חלק מתעריף הביטוח או הפרמיה ואמור להיגבות באופן חודשי, ולא שנתי, נוגד את חוזרי המפקח על הביטוח (ד) בחלק מהמקרים אף נגבתה תוספת תת שנתיות בשיעור העולה על זה שהותר בחוזר 419, כלומר בשיעור העולה על 4%.

5. בתשובה לבקשת האישור טענו חברות הביטוח כי המבקשים לא הצביעו על קיומה של עילת תביעה ולא הוכיחו את התנאים הנדרשים לאישור תובענה ייצוגית. בנוסף לכך, התייחסו חברות הביטוח בתשובתן לארבע הטענות העיקריות שטענו המבקשים וטענו כי גביית התת שנתיות על ידן נעשית כדין ובהתאם להוראות החוזרים.

בתשובה לטענתם הראשונה של המבקשים טענו חברות הביטוח כי תת שנתיות היא תוספת תשלום הנגבית בגין ביטוחים שונים המשויכים לענף ביטוח החיים, ואשר מעניקים כיסוי ביטוחי מפני מקרי ביטוח הנוגעים לחייו או לגופו של המבוטח, ובהם גם ביטוחים מסוג אובדן כושר עבודה, נכות תאונתית וסיעוד.

אשר לטענתם השנייה של המבקשים, חברות הביטוח טענו כי נוסח ההנחיות של המפקח על הביטוח בחוזרים מוביל למסקנה כי לא נאסר עליהן לגבות תת שנתיות על רכיב החיסכון בתוכניות ביטוח המערבות רכיב של חיסכון. בהקשר זה נטען כי בשנת

1982, מועד הוצאתו של חוזר 338, המוצר השכיח ביותר היה ביטוח המערב רכיב חיסכון, בגדרו הובטח למבוטח את אותו סכום הן במקרה של מוות והן במקרה של הגעה לגיל פרישה. הפרמיה עבור ביטוח משולב זה שולמה כיחידה אחת ללא הבחנה בין תשלום המיועד למקרה מוות לבין תשלום המיועד למקרה של פרישה (להלן: פוליסות מעורבות קלאסיות). בפוליסות מעורבות קלאסיות, כך נטען, פרמיית הביטוח מחושבת על בסיס ההנחה כי תשולם בראשית השנה, ומשכך, כאשר המבוטח בוחר לשלם את הפרמיה בתשלומים יש הצדקה לגביית התת-שנתיות. לעומת זאת, כך נטען, החל משנת 1983 קיימות בשוק הביטוח גם פוליסות המכוננות "עדיף", בהן יש הפרדה בין תשלום הפרמיה עבור הסיכון למקרה מוות לבין הפרמיה המשולמת עבור החיסכון למקרה של פרישה (להלן: פוליסות עדיף). בפוליסות עדיף, טענו חברות הביטוח, אין גביית תת שנתיות שכן הפרמיה הנגבית עבורן מחושבת תחת ההנחה כי היא תשולם אחת לחודש.

ביחס לטענתם השלישית של המבקשים, נטען כי חברות הביטוח רשאיות לגבות תת שנתיות על רכיב "גורם הפוליסה", המתווסף ונטמע בתעריף הביטוח השנתי מראש, כפי שצוין בחוזרי המפקח.

לבסוף, בהתייחס לטענה הרביעית של המבקשים, טענו חברות הביטוח כי ככל שגביית התת שנתיות נעשית בקשר לביטוחים אליהם מתייחסים חוזרי המפקח, הרי שהגבייה נעשית בשיעור הקבוע בחוזרים.

6. בהתאם להחלטת בית המשפט המחוזי מיום 14.10.2012, הגיש המפקח על הביטוח את עמדתו ביחס למספר סוגיות אשר עמדו במחלוקת בין הצדדים. המפקח ציין בעמדתו כלהלן: (1) בפוליסות המעורבות הקלאסיות, בהן אין הבחנה בין המרכיב המיועד לחיסכון לבין המרכיב המיועד לביטוח והפרמיה לגביהן מחושבת כפרמיה שנתית, אין מניעה לגבות תת שנתיות על סך הפרמיה המשולמת (2) ההיגיון העומד בבסיס גביית תת שנתיות בביטוחי חיים, בהם מחושבת הפרמיה לפי ההנחה שהתשלום יועבר בתחילת השנה, עומד גם בבסיס גביית רכיב זה בפוליסות סיעוד, אובדן כושר עבודה ונכות תאונתית (3) ניתן לפרש את ההנחות ככאלו שאינן שוללות גבייה של תת שנתיות בהתייחס לכל חלקי "התעריף", לרבות בהתייחס לגורם הפוליסה.

החלטתו של בית המשפט המחוזי

7. בית המשפט המחוזי קיבל את בקשת האישור ואישר הגשת תובענה ייצוגית ביחס לרוב העילות. בהחלטתו התייחס בית המשפט המחוזי לסוגיות העיקריות השנויות במחלוקת, כמפורט להלן.

גביית תת שנתיות בפוליסות המבטחות בריאות, נכות, מחלות קשות, אובדן כושר עבודה וסיעוד – בית המשפט קבע כי אומנם מעמדת המפקח עולה כי פוליסות אלה אינן נכללות בענף "ביטוחי חיים", אך החוזרים אינם שוללים את האפשרות לגבות תת שנתיות במסגרתן בכפוף לכך שהפרמיה חושבה על-פי ההנחה שתתקבל בתחילת שנה ואילו הגבייה נעשית בתשלומים. אולם, בהמשך לכך נקבע כי לנוכח עמדה זו והמחלוקת בין הצדדים, מתעוררות מספר שאלות הדורשות הכרעה, וכי יש אפשרות סבירה לכך שהעניין יוכרע לטובת המבקשים. נקבע כי בשלב זה אין צורך בהכרעה חד משמעית בנדון, וכי לשם כך נדרש בירור בהתייחס לאופן קביעת הפרמיה בפוליסות שבמחלוקת.

גביית תת שנתיות ביחס לרכיב החיסכון בביטוחי חיים בפוליסות משולבים בחיסכון – נקבע כי טענות המבקשים בדבר האפשרות להפריד בין רכיב החיסכון בביטוח מעורב לבין מרכיב החיסכון מספיקות בשלב זה לצורך אישור הבקשה. נקבע כי הצדדים יוכלו להוכיח טענותיהם בהליך העיקרי באמצעות ראיות ומומחים, ובתוך כך יתמקדו בשאלה כיצד מחושבת הפרמיה בביטוחים אלה והאם היא משולמת בתשלומים.

גביית תת שנתיות ביחס לגורם הפוליסה – בית המשפט המחוזי קבע כי ניתן לפרש את חוזר 419 כתומך בעמדת המבקשים בעניין זה. צוין כי בחוזר 419 נקבעה נוסחה לקביעת סכום גורם הפוליסה הכוללת בתוכה כמשתנה את מספר התשלומים. משכך, נקבע כי יש קושי בגביית התת שנתיות על גורם זה, באשר היא תהווה למעשה הוספת ריבית על סכום שכבר מגלם בתוכו תוספת בגין הפריסה לתשלומים. בית המשפט המחוזי קבע כי גם בעניין זה ישנה אפשרות סבירה שהמחלוקת תוכרע לטובת המבקשים.

גביית תת שנתיות מעבר לשיעור המותר – עילה זו הופנתה כלפי הפניקס חברה לביטוח בע"מ (להלן: הפניקס) וכלפי מנורה מבטחים ביטוח בע"מ (להלן: מנורה). נקבע כי הבקשה ביחס לעילה זו נדחית, שכן טענות המבקשים בעניין זה היו פרטניות ולא הוכח כי מדובר בתופעה כללית. כן נקבע כי ככל שנגרמו נזקים למי מהמבקשים, המדובר בנזקים זעירים.

8. בית המשפט המחוזי אף דחה את טענות הסף של חברות הביטוח, ובהן את הטענה כי עמדתו הברורה של המפקח על הביטוח מחייבת את דחיית הבקשה. בהקשר זה ציין בית המשפט המחוזי כי עמדת המפקח השאירה פתח למסקנות שונות, ומכל מקום נקבע כי אמנם יש לתת משקל לעמדה זו בפרשנות החוזרים, אך בסופו של דבר בית המשפט הוא האמון על פרשנותם.

בקשת רשות הערעור והערעור דנן נסבים על החלטה זו של בית המשפט המחוזי.

בקשת רשות הערעור

9. חברות הביטוח טוענות בבקשת רשות הערעור כי החלטתו של בית המשפט המחוזי אינה מנומקת באופן מספק, וזאת בעיקר לנוכח ההכרעה אשר עומדת בניגוד לעמדתו של המפקח על הביטוח. לשיטת המבקשים, עמדת המפקח משליכה על הפרשנות הנכונה של הנחיותיו, ומכל מקום עמדה זו מעניקה הגנה לחברות הביטוח לפיה הן הסתמכו על עמדת המאסדר (הרגולטור) ופעלו "מתוך אמונה סבירה ובתום לב בקיומה של הרשאה חוקית". כן נטען כי בית המשפט המחוזי נמנע מלהיכנס "לעובי הקורה" בשלב אישור התובענה הייצוגית כנדרש בפסיקה, התעלם מטענות מרכזיות והסתפק בעיקר בהצבת שאלות שתבוררנה בהמשך.

עוד נטען כי בית המשפט המחוזי שגה בקביעותיו באשר לצורך בבירורים עובדתיים שונים אשר יתבררו במהלך הדיון בתובענה עצמה, שעה שהצדדים הגיעו להסדר דיוני שקיבל תוקף של החלטה לפיו ויתרו המבקשים על חקירת המצהירים מטעם חברות הביטוח. לטענת חברות הביטוח, בכך נתן בית המשפט המחוזי מעין "הזדמנות שניה" למבקשים להוכיח את עילת תביעתם.

10. חברות הביטוח חזרו על טענותיהן ביחס לכל אחת משלוש עילות התביעה העיקריות שהעלו המבקשים ואשר התקבלו על-ידי בית המשפט המחוזי, וטענו כי בהחלטת בית המשפט המחוזי נפלו שגיאות ביחס לכל אחת מהן. לטענת חברות הביטוח, הפרשנות שיש ליתן לחוזרי המפקח היא זו המאפשרת גביית תשלומים הן ביחס ל"גורם הפוליסה", הן על פוליסות מעורבות קלאסיות, והן על פוליסות אובדן כושר עבודה, נכות תאונתית וסיעוד. חברות הביטוח טענו באריכות כי הפרשנות שהן

מזיעות היא הפרשנות הראויה, וטיעוניהן התמקדו בהיסטוריה של ענף הביטוח והתחקו אחר ההיגיון המסחרי והביטוחי בבסיס ההסדרים.

11. המבקשים השיבו לבקשת רשות הערעור וטענו כי יש לדחותה שכן מקרה זה אינו מצדיק מתן רשות ערעור בהתאם למבחנים שנקבעו בפסיקה, וזאת בעיקר לנוכח התנהלותן של חברות הביטוח והסתרת מסמכים ועובדות מהותיות בבקשתן. עוד נטען כי יש לדחות את הבקשה אף לגופה משלא נפלה כל טעות בהחלטתו של בית המשפט המחוזי.

לטענת המבקשים, עמדתו של המפקח לא כללה ניתוח מעמיק של הסוגיות, וממילא סותרת את עמדת המפקח עצמו כפי שהוצגה בתיק אחר. מכל מקום, נטען כי מי שאמון על פרשנות החוזרים הוא בית המשפט, על אחת כמה וכמה מקום בו עמדת המאסדר (ובענייננו – המפקח על הביטוח) אינה חד-משמעית. המבקשים הוסיפו כי ככלל יש קושי בקבלת פרשנותו המשפטית של המאסדר ביחס למשמעותה של הוראה שנוסחה על-ידו ואשר הופרה, שכן תביעה כבענייננו למעשה מפנה אצבע מאשימה כלפי המאסדר עצמו אשר כשל בפיקוח על קיום הוראותיו. אשר לטענת חברות הביטוח בדבר הגנה העומדת להם מכוחה של עמדת המפקח וכתוצאה מכך שפעלו בתום לב, נטען כי משעה שהתברר שחברות הביטוח פעלו שלא כחוק, עליהן להשיב את הגבייה העודפת ולחדול ממנה.

אף המבקשים הוסיפו וטענו טענותיהם ביחס לכל אחת מעילות התביעה שאושרו, ופרסו מסכת טענות ארוכה ורחבה התומכת, לשיטתם, בפרשנות החוזרים השוללת את האפשרות לגבות תת שנתיות כמפורט בעילות התביעה השונות. המבקשים, אף הם, טענו כי היגיון הביטוחי העומד בבסיס ההסדרים, אשר לשיטתם אף נלמד מעמדתו של המפקח ומעמדות חברות הביטוח כפי שבאו לידי ביטוי בהליכים אחרים, תומך בפרשנותם להוראות החוזרים.

הערעור

12. המבקשים ערערו על החלטת בית המשפט המחוזי לדחות את עילת התביעה בכל הנוגע לגביית תת שנתיות מעל לשיעור המותר. לטענת המבקשים, די בכך שהוכח כי הטעות בגבייה אירעה לגבי חלק מחברי הקבוצה כדי לאשר את עילת התביעה. כן נטען כי הנזקים הנטענים אינם זעירים, אלא מדובר בתביעת סעד בסך של 15 מיליון ש"ח, וכי אין לאפשר מצב בו סכום משמעותי שכזה נותר בידו של מי שאינו זכאי לו.

13. בתשובתן לערעור סמכו הפניקס ומנורה ידיהן על נימוקיו של בית המשפט המחוזי בהתייחס לדחיית עילת תביעה הנדונה. אשר לטענות כלפי גביית היתר על-ידי הפניקס, נטען כי אף בהנחה ששיטת החישוב של המבקשים ביחס לסכום שנגבה מהם נכונה, הרי שמדובר בגביית יתר של ארבע אגורות לחודש במשך שנת ביטוח שלמה מכל מבוטח. במצב דברים זה, כך נטען, טענותיהם של המבקשים הן בגדר "זוטי דברים", ובצדק נדחתה עילת תביעה זו. מנורה אף היא טענה כי יש לדחות את הטענה נגדה בדבר גביית היתר מאחר שהמבקשים לא הוכיחו כי "העוולה" הנטענת משותפת לכלל חברי הקבוצה, וכי התובענה מתאימה לבירור במתכונת של תובענה ייצוגית.

דיון והכרעה

14. אקדים את המאוחר ואומר כבר עתה כי דעתי היא שיש ליתן לחברות הביטוח רשות ערעור, לדון בבקשה כבערעור, לקבל את הערעור מהטעמים שיפורטו ולדחות את ערעור המבקשים.

מהלך הדיון יהיה כלהלן: בשלב ראשון אבחן את השאלות אותן מעוררת בקשת רשות הערעור על-פי סדרן, ובשלב שני אעבור לדון בערעורם של המבקשים.

בקשת רשות הערעור

רשות לערער על החלטה לאישור תובענה כייצוגית – אימתית?

15. סעיף 8(ד) לחוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006 (להלן: החוק או חוק תובענות ייצוגיות) קובע כי על החלטה לאשר תובענה ייצוגית ניתן לערער אם ניתנה לכך רשות בגוף ההחלטה או על-ידי בית משפט של ערעור. השאלה מתי ערכאת הערעור תיתן רשות כאמור נדונה בהרחבה בהחלטתו של השופט (כתוארו אז) א' גרוניס ברע"א 8761/09 סלקום ישראל בע"מ נ' פתאל (6.5.2010) (להלן: עניין פתאל). בעניין פתאל עמד בית משפט זה על הצורך לאזן בין האינטרס של הנתבע לבירור השגותיו על החלטת האישור בערכאת הערעור עוד קודם הדיון בתובענה עצמה, לבין האינטרס של התובע לבירור מהיר ויעיל של התובענה, כמו גם האינטרסים של כלל הנזקקים לשירותיה של מערכת המשפט. בעניין פתאל נקבע כי ההכרעה האם ליתן רשות ערעור על החלטה לאישור תובענה כייצוגית תתקבל על יסוד האיזון בין השיקולים השונים, תוך התחשבות בנתונים הפרטניים של כל מקרה ומקרה. כן נקבעה בעניין פתאל רשימת

מבחנים, שהוגדרה כרשימה "לא ממצה", אשר יוכלו לסייע בהכרעה בשאלה מתי ראוי לה לערכאת הערעור להידרש להשגותיו של הנתבע על אישור התובענה נגדו כייצוגית.

16. המבחן הראשון שצוין מתייחס למשמעות של אישור התובענה כייצוגית מבחינת הנתבע. במקרים בהם ההשלכות של אישור התובענה כייצוגית הן חמורות במיוחד מבחינת הנתבע, יהיה בכך כדי לתמוך בבירור מיידי של ההשגות על החלטת האישור. המבחן השני מתמקד במשקלן, מספרן ומורכבותן של השאלות המשפטיות והעובדתיות שנדרש לדון בהן בגדר התובענה הייצוגית שאושרה. ככל שהשאלות שנתרו פתוחות הן רבות ומורכבות יותר, ולעומת זאת השאלות שהוכרעו בהחלטת האישור הן פשוטות יחסית, יש היגיון לדיון מיידי בהשגות הנתבע, שכן הכרעה בסוגיות שנדונו עשויה לייתר את הצורך לדון בהמשך בשאלות המורכבות. המבחן השלישי עוסק בסיכויי הערעור, אשר ככל שהם גבוהים יותר מצדיקים את מתן רשות הערעור. עם זאת, צוין כי בשל הקושי להעריך סיכויים של הליך ערעורי במסגרת בדיקה מקדמית, שיקול זה רלוונטי אך למקרי קצה, כאשר הקשיים שבהחלטת האישור, או היעדרם, בולטים וניכרים (ראו: עניין פתאל, פסקה 5). החלטה זו אומצה בשורה של פסקי דין שניתנו במותב תלתא, והיא הפכה להלכה מחייבת (ראו למשל: רע"א 3456/13 חברת חשמל לישראל בע"מ נ' שליידר, פסקה מ"ב (29.8.2017); ערן טאוסג "הערעור בתובענות ייצוגיות" הערעור האזרחי 653 וההפניות שם (חמי בן-נון וטל חבקינ עורכים, 2012)).

17. בענייננו, איזון ראוי בין מכלול השיקולים מוביל למסקנה כי יש לקבל את בקשת רשות הערעור. אמנם חברות הביטוח לא העמידו תשתית עובדתית מספקת כדי להוכיח כי ההשלכות של אישור התובענה הייצוגית מצדיקות הידרשות להשגותיהן כבר בשלב זה, כפי שנדרש במסגרת "המבחן הראשון" שנזכר בעניין פתאל. ואולם, כפי שיובהר להלן, בחינת השיקולים המנויים במסגרת "המבחן השני" הנזכר לעיל מטעים את הכף לעבר קבלת בקשת רשות הערעור.

בחינת החלטת האישור מעלה כי בית המשפט המחוזי נמנע מלהכריע בשלב הדיון בבקשת האישור במרבית השאלות והמחלוקות שהתגלעו בין הצדדים והותיר את ההכרעה בהן לדיון במסגרת התובענה הייצוגית. כמו כן, בית המשפט המחוזי דחה את עמדת חברות הביטוח לפיה עמדתו של המפקח היא ברורה וכי יש לתת לה משקל מכריע. בית המשפט המחוזי קבע כי עמדתו של המפקח בענייננו אינה בהכרח חד-משמעית, וכי מכל מקום, על אף שיש לתת לעמדת המפקח משקל, הרי שמי שאמון בסופו של דבר על פרשנות החוזרים הוא בית המשפט. קביעה זו הובילה את בית

המשפט המחוזי לאשר את התובענה הייצוגית. על קביעותיו של בית המשפט המחוזי ביחס למעמד שיש ליתן לעמדת המפקח בענייננו מבקשות חברות הביטוח להשיג כבר כעת. אני סבורה כי בירור השגות אלה בשלב זה, ועוד טרם בירור התובענה עצמה, עשוי לחסוך את הדיון בשאלות העובדתיות הרבות שנתרו פתוחות בהחלטת האישור ואת הדיון במכלול הנימוקים שמציג כל צד לפרשנות החוזרים בכל אחת מהסוגיות הנדונות.

18. לנוכח האמור ובהתאם לסמכותנו מכוח תקנה 410 לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984, אציע לחברי ליתן רשות ערעור ולדון בבקשת רשות הערעור כבערעור.

אישור תובענה כייצוגית – אמת?

19. התובענה הייצוגית מקדמת הן תכלית פרטנית – מתן סעד ליחיד שהיה נמנע מלהגיש תביעה כיחיד על-מנת לרפא את נזקו הזניח, והן תכלית ציבורית – אכיפת החוק שבגדרו מצויה התובענה הייצוגית והרתעה מפני הפרות חוק עתידיות. התובענה הייצוגית היא אף כלי המקדם אחדות משפטית ויעילות (ראו: רע"א 4556/94 טצת נ' זילברשץ, פ"ד מט(5) 774, 784 (1996); בג"ץ 62/13 תורג'מן נ' בית הדין הארצי לעבודה, פסקה 7 (28.1.2013)).

20. לצד יתרונותיה הברורים, התובענה הייצוגית היא מכשיר רב עוצמה שיש ביכולתו להשפיע באופן ניכר על מצבו הכלכלי ועל המוניטין של הנתבע. משום כך, נקבעו בחוק תובענות ייצוגיות שורה של תנאים אשר בהתקיימם רשאי בית המשפט לאשר תובענה ייצוגית. בין היתר נקבע כי על בית המשפט להשתכנע כי יש אפשרות סבירה שהתובענה תוכרע לטובת הקבוצה (ראו: סעיף 8(א)(1) סיפא לחוק). בפסיקה נקבע כי כבר בשלב בחינת הבקשה לאישור תובענה ייצוגית, על בית המשפט "להיכנס לעובי הקורה ולבחון את התובענה לגופה, אם היא מגלה עילה טובה ואם יש סיכוי סביר להכרעה לטובת התובעים" (ע"א 6343/95 אבנר נפט וגז בע"מ נ' אבן, פ"ד נג(1) 115, 118 (1999); ע"א 7928/12 אי. אר. אמ טכנולוגיות בע"מ נ' פרטנר תקשורת בע"מ, פסקה 23 (22.1.2015)). בהקשר זה הודגש כי אין להסתפק בהעלאת האפשרות שהתובענה תוכרע לטובת הקבוצה, וכי על המבקש להוכיח כי קיים בסיס ממשי, עובדתי ומשפטי, התומך בתביעתו ומקים אפשרות סבירה כי היא תתקבל (ראו: רע"א 3138/17 חברת דואר ישראל בע"מ נ' אבו אל היג'א, פסקה 8 והאסמכתאות שם (8.8.2017)).

21. בענייננו, בית המשפט המחוזי קבע בהחלטתו כי אין צורך לקבוע כבר בשלב אישור הבקשה שהפרשנות הנכונה של חוזרי המפקח על הביטוח היא כטענת המבקשים, ודי בכך שייקבע כי קיימת אפשרות סבירה שזו הפרשנות הנכונה. ואולם, עיון בהנמקותיו של בית המשפט המחוזי ביחס לעילות התובענה שאושרו מעלה כי נעדר מהן דיון הנכנס "לעובי הקורה" בשאלות המשפטיות והעובדתיות שהתעוררו, וכי ההחלטה אינה מבוססת על תשתית עובדתית ומשפטית המקימה אפשרות סבירה לכך שהתובענה תתקבל.

כך למשל, השאלה העיקרית אשר נדונה על-ידי בית המשפט המחוזי עוסקת במשקל שיש לתת לעמדת המפקח במסגרת פרשנות החוזרים. בית המשפט המחוזי דחה כאמור את עמדת חברות הביטוח באשר למשקל הרב שיש לתת לעמדת המפקח בנימוק לפיו "יש לתת משקל לעמדת המפקח בפרשנות החוזרים, אך בית המשפט הוא האמון על פרשנותם". קשה להבין מקביעה זו מהו המשקל שיש לתת לעמדת המפקח בפרשנות החוזרים ומהן ההצדקות לכך, כמו גם באילו נסיבות ככלל יסטה בית המשפט מעמדת המאסדר בפרשנות הנחיותיו, והאם נסיבות אלה מתקיימות בענייננו. אלו הן רק מקצת השאלות הרלוונטיות שלא נדונו בהחלטתו של בית המשפט המחוזי, וזאת חרף העובדה שהצדדים טענו ביחס אליהן בהרחבה.

22. בנוסף לכך, אף אם נקבל את הכרעתו זו של בית המשפט המחוזי, לפיה עמדת המפקח במקרה הנדון אינה חד משמעית וממילא אינה בעלת משקל מכריע, הרי שהכרעתו של בית המשפט המחוזי לפיה קיימת אפשרות סבירה שתובענת המבקשים תתקבל התבססה על אדנים בודדים, וזאת בהתעלם מטענותיהן הרבות של חברות הביטוח ביחס לכל אחת מהעילות.

דוגמא לכך מצויה בדיון שערך בית המשפט המחוזי בהחלטתו ביחס לעילת התביעה בגין גביית תת שנתיות על רכיב החיסכון בביטוחים משולבים. בהקשר זה נקבע כי די בכך שהמבקשים הפנו להליכים אחרים בהם חברות הביטוח עצמן טענו כי ניתן להפריד בין מרכיב הביטוח לבין מרכיב החיסון בביטוחים אלה כדי לעבור את שלב הבקשה לאישור ולאפשר לצדדים להוכיח טענותיהם בהליך העיקרי הן באמצעות ראיות והן באמצעות מומחים. כן נקבע כי הדיון בתובענה יתמקד, בין היתר, בשאלה האם תעריפי ביטוח אלה נקבעו לשנה מראש תוך שהגבייה נעשתה בתשלומים, אם לאו. ואולם, הותרת הבירור העובדתי הבסיסי ביותר לצורך הוכחת תביעתם של המבקשים בעילה זו לשלב בירור התובענה אינה עולה בקנה אחד עם דרישות הפסיקה

שהובאו לעיל, לפיהן כבר בשלב ההכרעה בבקשת אישור תובענה ייצוגית על בית המשפט להיכנס לעובי הקורה ועליו להיעתר לבקשה רק מקום בו התובע הקים בסיס ממשי, עובדתי ומשפטי, התומך בתביעתו. דברים אלו יפים גם ביחס להכרעתו של בית המשפט המחוזי בעניינן של שתי עילות התביעה הנוספות שאושרו על-ידו.

23. בנסיבות אלה, משעה שבית המשפט המחוזי נמנע מלהיכנס לעובי הקורה כבר בשלב אישור בקשת האישור, אין מנוס מלהתערב בהחלטתו ולדון בסוגיות שבמחלוקת לעומקן.

24. השאלה בה יש להכריע היא, כאמור, האם המבקשים הרימו את הנטל המוטל עליהם, והוכיחו כי יש אפשרות סבירה כי תביעתם תתקבל. באופן יותר ספציפי, השאלה המונחת לפתחנו היא – האם סביר שתתקבל הפרשנות לה טוענים המבקשים לחוזרי המפקח, ממנה נובע כי חברות הביטוח גבו תת שנתיות שלא כדין.

תת שנתיות – המסגרת הנורמטיבית

25. הצדדים חלוקים ביניהם בדבר תכלית גביית התת שנתיות. לטענת חברות הביטוח, אשר נתמכה גם בעמדת המפקח, גביית תת שנתיות נועדה לכסות הן עלויות תפעול שונות הנגרמות להן בשל הגבייה בתשלומים (היבט תפעולי); הן בשל הפסד פרמיות שעלול להיגרם בשל הפסקת הגבייה בקרות מקרה ביטוח; והן כתוספת המשקפת עלויות מימון לערכו של סכום כסף שתשלומו נדחה ונפרס לתשלומים (היבט מימוני). המבקשים, לעומת זאת, טוענים כי גביית התת שנתיות נועדה אך ורק בשל ההיבט המימוני, היינו כדי להסדיר את מימון האשראי שניתן למבוטח כאשר תשלום שהמבטחת זכאית לגבות בתחילת השנה נפרס לתשלומים. לטענת המבקשים, את העלויות התפעוליות הנגרמות בשל הגבייה בתשלומים אמור לכסות "גורם הפוליסה".

26. כאמור, גביית תת שנתיות הוסדרה בשני חוזרים שהוציא המפקח על הביטוח. סמכויותיו של המפקח על הביטוח נובעות, בין היתר, מסעיף 2(ב) לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981 (להלן: חוק הפיקוח), הקובע כי המפקח רשאי, לצורך ביצוע תפקידו, ולאחר התייעצות עם ועדה מייעצת, ליתן הוראות הנוגעות לדרכי פעולתם וניהולם של מבטחים "והכל כדי להבטיח את ניהולם התקין ואת השמירה על עניינם של המבוטחים או של הלקוחות, וכדי למנוע פגיעה ביכולתו של מבטח לקיים את התחייבויותיו". אחד הכלים המרכזיים להגשמת מדיניותו של המפקח ולמימוש תפקידו כמי שמסדיר את שוק הביטוח הוא "חוזרי המפקח".

באמצעות חוזרים אלה, מפיץ המפקח את הוראותיו בדבר המותר והאסור בתחום הביטוח (ראו: ירון אליאס דיני ביטוח 1606 (2016) (להלן: דיני ביטוח)).

27. בחוזר 338 שכותרתו "בטוח חיים – תוספת תשלום בגבייה תת-שנתית" נקבע כי תוספת התת שנתיות (אשר גובהה פורט בסעיף 2 לחוזר) תיגבה כאשר "תעריפי הבטוח נקבעים לשנה ואילו הגבייה מפוזרת למספר תשלומים במשך השנה". כן נקבע בסעיף 3 לחוזר 338 כי "הוראה זו לא חלה על תכניות חסכון". הוראות זהות מופיעות בסעיף 3 לחוזר 419 (למעט ההפחתה בגובה התוספת המקסימלי שניתן לגבות).

יוצר כי חוזר 419 מתייחס גם לרכיב "גורם הפוליסה", וקובע בסעיף 1 כי:

"1.1 'גורם הפוליסה' יתווסף לתעריף במועד תחילת הביטוח ויהווה חלק מהתעריף לכל דבר ועניין.

...

1.3 החל ביום 1.1.92 לא יעלה סכום גורם הפוליסה על המפורט להלן:

$$44 * (1 + T/12) \text{ ש"ח} = \text{גורם הפוליסה}$$
 כאשר T מספר התשלומים בשנה.

"...

להשלמת התמונה יוער כי בחוזר ביטוח 2004/1 שכותרתו "תעריפי ביטוח חיים – חוזר מספר 92/2 (419 במספורו הקודם) – עדכון" נקבע כי חוזר 419 לא יחול על תכניות ביטוח חיים הכוללות מרכיב חיסכון ואשר ישווקו החל מיום 1.1.2004.

28. כפי שניתן להתרשם, המקורות המסדירים את גביית התת שנתיות אינם עוסקים באופן ישיר ומפורש בתכלית גביית התוספת, ביחס בין תוספת זו לבין התוספת של "גורם הפוליסה", באפשרות לגבות תת שנתיות על פוליסות ביטוח משולבות בחיסכון אשר שווקו לפני שנת 2004 ובפרשנות שיש לתת למושג "ביטוח חיים" בחוזרים. בנסיבות אלה, ולנוכח המחלוקות בדבר הפרשנות הראויה של החוזרים ביחס לסוגיות אלה, הורה בית המשפט המחוזי למפקח על הביטוח, אשר כאמור ניסח את החוזרים, להגיש עמדתו לגביהן (החלטה מיום 14.10.2012).

בהתאם לכך, הגיש המפקח את עמדתו ביחס למחלוקות העיקריות שהוצגו לעיל, וככלל ניתן לומר כי עמדתו תאמה את עמדת חברות הביטוח, כמפורט בהרחבה בפסקה 6 לעיל, ובפסקאות 43-45 להלן.

מכאן, השאלה בה יש לדון כעת היא מהו המשקל שיש לייחס לעמדת המפקח, המאסדר בענייננו, בפרשנות החוזרים.

מעמדה של עמדת המאסדר בפרשנות הנחיותיו

29. פנייה למאסדר לצורך קבלת עמדתו ביחס למחלוקות המתעוררות בהליך אזרחי שהמאסדר אינו צד לו מעוררת שאלות שונות. כך למשל, נטען לפני בית משפט זה, כי על אף שמדובר בפרקטיקה מקובלת בבתי המשפט, כלל לא ברור מה מקור הסמכות לנוהג האמור (ראו: רע"א 1534/16 שפירא בר אור נ' לאומי כארד בע"מ (14.4.2016) שם נקבע כי אין צורך להכריע בסוגיה העקרונית בנסיבות המקרה שם, והיא תוכרע בעתיד לבוא).

שאלה נוספת היא שאלה נורמטיבית-פילוסופית – האם ראוי לו לבית המשפט לפנות אל המאסדר לקבל את עמדתו ביחס לפרשנות הנחיותיו. המענה לתשובה זו משתנה בהתאם לתפיסת תורת המשפט של האדם הבוחן אותה ולעמדתו ביחס למשמעותו של עיקרון "הפרדת הרשויות" במשטר דמוקרטי-מודרני (ראו והשוו: אהרן ברק שיקול דעת שיפוט 346-347 (1987)).

ואולם, הצדדים לא עוררו סוגיות אלה לפנינו, ומשכך לא מצאתי כי ראוי להרחיב עוד בנדון. אעיר רק, בזהירות המתחייבת, כי לטעמי ישנה חשיבות מיוחדת בתובענות ייצוגיות לקבלת עמדת המאסדר מקום בו קיימת עמימות נורמטיבית, כפי שיפורט עוד להלן.

30. מכאן, לשאלה העומדת במוקד המחלוקת שבין הצדדים בענייננו, והיא – מהו המשקל שיש לייחס לעמדת המאסדר בעת פרשנות הנחיותיו. הפסיקה לא עסקה בשאלה זו במישרין, אך דנה בשאלות דומות שיש בהן כדי להשליך אף על ענייננו. שאלה דומה המשיקה לענייננו היא מהו המשקל שיש לייחס לדברי ההסבר לחקיקה בעת פרשנות החוק. שאלה נוספת המשיקה לענייננו עוסקת במשקל שיש לתת לפרשנות שמעניקה רשות מינהלית לדברי חקיקה אותם היא מיישמת ושמוכחם עליה לפעול. עמדת המאסדר מכילה בתוכה את שני ההיבטים הללו: היא דומה הן לדברי הסבר לחוק המשקפים ומבטאים את עמדת המחוקק, והן לפרשנות שמעניקה הרשות המינהלית לדברי החקיקה אותן היא מיישמת, שכן המאסדר, כמו המחוקק, מנסח את הנחיותיו, וגם זה שאחראי על אכיפתן. משכך, להלכות המנחות בשאלות האמורות תהיה משמעות בקביעת המשקל שיש לתת לעמדת המאסדר בפרשנות הנחיותיו.

מעמדם של "דברי הסבר" בפרשנות חקיקה

31. בפסיקה נקבע כי גם דברי ההסבר המצורפים בדרך-כלל להצעות חוק אינם נהנים ממעמד בכורה, וכי "הם נתון שיש להביאו בחשבון בהתחקות אחרי תכלית החקיקה ... אך אלה מהווים אחד מכלי הפרשנות בלבד, ואין בהם, לבדם, להכריע" (ראו: ע"א 3115/93 יעקב נ' מנהל מס שבח מקרקעין חיפה, פ"ד נ(4) 549, 564 (1997); ע"א 9111/08 הקופה לתגמולים ופנסיה של עובדי הסוכנות היהודית לא"י נ' מנהל מס שבח מקרקעין אזור ירושלים, פסקה י"ז (19.5.2011) (להלן: עניין הקופה לתגמולים); פרשנות החקיקה, 386-387). ואולם, נקבע כי בנסיבות בהן מדברי ההסבר לחוק ניתן לחלץ אמירה חד-משמעית וברורה ביחס לאופן יישום החוק, אשר אף עולה בקנה אחד עם לשונו ועם תכליתו, תהיה בכך משום "ראיה ניצחת" לקבלת פרשנות זו (ראו: עניין הקופה לתגמולים, פסקה י"ז).

32. חרף הדמיון בין הסוגיות, מעמדם של דברי ההסבר ככלי פרשני אינו משליך באופן ישיר על ענייננו. זאת, מאחר שבניגוד לניסוח דברי ההסבר טרם חקיקת החוק ובמבט צופה פני עתיד, קבלת עמדת המאסדר ביחס להנחיותיו במהלך הליך משפטי נעשית בדיעבד ולאחר פרסום הנחיות אלה. כמו כן, עמדת המאסדר המתבקשת א-ת-הוק נערכת בשים לב לסכסוך קונקרטי, ובענייננו – אף לאחר שטענות הצדדים נחשפו לפניו. זאת, בניגוד לאופיים הכללי והרחב של דברי ההסבר הנלווים להצעת חוק, אשר אינם נסבים על נסיבות ספציפיות. הבדל נוסף ורלוונטי הוא כי הרשות המחוקקת, המנסחת את דברי ההסבר ואת החוק עצמו, אינה אמונה על אכיפתו, והיא מסיימת את מלאכתה עם חקיקת החוק. המאסדר, לעומת זאת, אחראי הן על ניסוח הנחיותיו, הן על אכיפתן, וממשיך לפעול ולהיות מעורב באופן פעיל ביישומן.

עמדתה הפרשנית של רשות מינהלית ביחס להסדרים נורמטיביים אותם היא מיישמת

33. ככלל, קיימת תמימות דעים לפיה ניתן לייחס משקל מסוים לעמדתה הפרשנית של הרשות המינהלית המיישמת את הוראות החוק, ואולם הדעות חלוקות לגבי כובד המשקל שיש לייחס לעמדה זו (ראו: ע"א 3847/16 עגלי תל שווק בקר בע"מ נ' מדינת ישראל, משרד החקלאות ופיתוח הכפר, פסקה 11(ב) והאסמכתאות שם (11.3.2018) (להלן: עניין עגלי בקר)). בניגוד לעמדה האמריקאית, בה נוהגת גישה התומכת באימוץ הפרשנות הנוהגת על-ידי הרשות המינהלית כאשר היא פרשנות אפשרית, הפסיקה הישראלית בוחנת כל מקרה לנסיבותיו (ראו: רע"א 3527/96 אקסלברד נ' מנהל מס רכוש

– אזור חדרה, פ"ד נב(5) 385, 407 (1998) (להלן: עניין אקסלברד); דפנה ברק-ארז משפט מינהלי - כרך א 84 ה"ש 3 (2010) (להלן: משפט מינהלי)).

34. באילו נסיבות ייטה בית המשפט לאמץ את פרשנות הרשות המינהלית? מהפסיקה עולה כי מקום בו קיימת עמימות פרשנית, ולשון דבר החקיקה מאפשרת פרשנויות שונות, עשויה הפרשנות של הרשות המינהלית – ככל שהיא אינה סותרת את לשון ההוראה – להכריע את הכף. כמו כן, ככל שהסדר הנורמטיבי עוסק בתחום הדורש מומחיות מקצועית והיכרות קרובה ומעמיקה עם יישום ההוראות בשטח, ייטה בית המשפט לאמץ את פרשנותה של הרשות המינהלית (בג"ץ 333/68 מפעלי מושבי הדרום חברה לפיתוח בע"מ נ' מנהל מס רכוש וקרן פיצויים, פ"ד כג(1) 512, 508 (1996); עניין אקסלברד, 407-408; עניין עגלי בקר, פסקה 11(ב)-(ג) וחוות דעתה של השופטת ד' ברק-ארז; אהרן ברק פרשנות במשפט – פרשנות החקיקה 801-800 (1993) (להלן: פרשנות החקיקה)). עמד על כך פרופ' יצחק זמיר בספרו הסמכות המינהלית:

“... במתן הפירוש, בית המשפט אינו מתעלם מן הפירוש שנתנה הרשות המינהלית. הוא מביא בחשבון שהחוק הפקיד את הסמכות בידי הרשות והטיל עליה את האחריות להפעלת הסמכות. הוא מודע לכך שהרשות היא בעלת כישורים להפעלת הסמכות, לעתים אפילו בעלת מומחיות מיוחדת, והיא מתבססת על ניסיון מעשי. הוא מעריך את העובדה שהיא פועלת מתוך היכרות קרובה עם המצב בשטח, כדי לממש מדיניות שלטונית במסגרת המשאבים העומדים לרשותה. הוא מתחשב באפשרות שהפירוש המינהלי משקף את הפרקטיקה המינהלית, שיש בה כדי ליצור ציפייה לגיטימית ותחושת הסתמכות מצד האזרח. כל אלה יש בהם כדי להקנות משקל רב לדעתה של הרשות באשר לפירוש החוק המקנה לה את הסמכות” (יצחק זמיר הסמכות המינהלית 223-224 (2010) (להלן: הסמכות המינהלית)).

35. כפי שצוין בעניין מעמדם של דברי ההסבר לחוק בעת פרשנותו, השאלה המתעוררת בענייננו אינה זהה גם לשאלת המשקל שיש ליתן לפרשנותה של רשות מינהלית ביחס להוראות נורמטיביות אותן היא מיישמת. אמנם בשני המקרים מדובר בפרשנות שניתנת על-ידי רשות מינהלית להסדרים נורמטיביים החלים בשדה המשפטי בו היא פועלת. עם זאת, ההבדל העיקרי בין הסוגיות נובע מכך שבענייננו ההסדר הנורמטיבי אינו מיושם על-ידי הרשות המינהלית (המאסדר), אלא הוא נקבע ומנוסח על-ידה, והוא נועד להיות מיושם על-ידי הגורמים הפועלים בשוק אותו מסדיר המאסדר (ובענייננו – המבטחים).

36. לאור כל האמור, אני סבורה כי יש מקום לשאוב השראה מההלכות המנחות ביחס למעמדם הפרשני של דברי הסבר לחוק כמו גם ממעמדה הפרשני של עמדת הרשות המינהלית ביחס להסדרים שעל יישומם היא אמונה. ואולם, לנוכח ההבדלים עליהם עמדתי בין הסוגיות השונות, אפנה עתה לבחון את השיקולים הרלוונטיים והייחודיים שיש לשקול בעת קביעת מעמדה של עמדת המאסדר בפרשנות הנחיותיו.

מעמדה של עמדת המאסדר ביחס לפרשנות הנחיותיו – שיקולים רלוונטיים

37. (א) ריכוז התפקידים בידי של המאסדר: חקיקה, אכיפה, ותפקיד "מעין שיפוטי" – מתן משקל מיוחד ומשמעותי לעמדת המאסדר ביחס לפרשנות הנחיותיו נתמך בתפקידיו הרבים והמגוונים ביחס להנחיותיו, כמחוקק, אוכף ומכריע בתלונות ובסכסוכים המתעוררים בתחום מומחיותו. כך, בענייננו, המפקח על הביטוח מנסח את הוראות החוזרים המסדירים את פעולות המבטחים, נדרש לאכוף אותן, ולשם כך הוא מוסמך אף להטיל עיצומים כספיים על מפרי החוק והוראות המפקח שהוצאו מכוחו (ראו: פרק ט' לחוק הפיקוח). כמו כן, למפקח על הביטוח סמכות לברר ולהכריע בתלונות ציבור בדבר פעולה של מבטח או של סוכן ביטוח בענייני ביטוח (ראו: סעיפים 61-62 לחוק הפיקוח). נראה כי ההחלטה ליתן בידי המאסדר הן את הסמכות לקבוע מהן הנורמות שיחולו על השוק עליו הוא מפקח, הן לאכוף אותן והן לברר ולהכריע בתלונות ובסכסוכים קונקרטיים, מחזקת את ההנחה שהמאסדר נתפס על-ידי המחוקק כגורם המיטבי לקבלת החלטות ביחס לשוק המפוקח. כפי שראינו לעיל, בכך שונה המאסדר מהמחוקק, אשר אמון אך על מלאכת החקיקה, או מרשות מינהלית אשר אך מיישמת את ההסדר הנורמטיבי החל עליה.

בנוסף לכך, אף מנקודת מבט של אחדות משפטית ראוי לאמץ את הפרשנות של המאסדר להנחיותיו, שאם לא כן עלול להיווצר מצב בו בתי המשפט מבכרים פרשנות אחת בתביעות הנדונות על-ידם ואילו המאסדר פועל על-פי פרשנות שניה בפעולותיו בשוק המפוקח.

(ב) המאסדר הוא בעל מומחיות מיוחדת בתחומו – בדרך כלל למאסדר ידע מקצועי מובהק ומומחיות מיוחדת בתחומו, באופן המצדיק הותרת מתחם רחב לשיקול דעתו בפעולותיו וצמצום ההתערבות השיפוטית בהחלטותיו. עמד על כך השופט ע' פוגלמן בציינו כי:

”כאשר מדובר בשאלה מקצועית רגולטורית – הכרוכה בשיקולים מקצועיים מובהקים ששקילתם מצריכה מומחיות מיוחדת והם מצויים בגרעין שיקול הדעת הרגולטורי המוקנה לרשות המוסמכת – מתחם שיקול הדעת המוקנה לרשות הוא רחב ביותר. ככל שמתחם הסבירות רחב יותר, נכונותו של בית המשפט להתערב במעשה המינהלי מצומצמת יותר.

...

כדי להגשים את מדיניותה, הרשות המבצעת נדרשת לא אחת לבחור בדרך אחת מבין כמה דרכים אפשריות. כל אחת מדרכים אלה עשויה להיות כרוכה באי-ודאות ונשענת על הנחות שונות בתחומים מקצועיים, לבר-משפטיים וערכיים. על כן נפסק כי יש ליתן לרשויות המופקדות על המדיניות הכלכלית – הרשות המבצעת והרשות המחוקקת – מרחב בחירה רחב, בהיותן קובעות את המדיניות הכלכלית, ונושאות באחריות הציבורית והלאומית למשק המדינה ולכלכלתה' ... לרשות אף מוקנים משאבים, ידע וניסיון הנובעים מהתמקצעות בתחום שעליו הופקדה. ההנחה היא כי החלטותיה יגשימו בצורה מיטבית את התכלית שלשמה הופקדה בידיה סמכות” (בג”ץ 6274/11 דלק חברת הדלק הישראלית בע”מ נ’ שר האוצר, פסקה 11 (26.11.2012) (להלן: עניין דלק)).

שיקולים אלה יפים לא רק בעת בחינה שיפוטית של החלטת המאסדר, אלא גם בשעה שעמדתו הפרשנית ביחס להנחיותיו מצויה בידי בית המשפט הדין בסכסוך קונקרטי. הפרשנות של המאסדר להנחיותיו כוללת בחובה ידע וניסיון והיא נובעת ממומחיותו בתחום. ההנחה היא שגם עמדתו הפרשנית תוביל להגשמה מיטבית של מדיניותו ותפעל לטובת האינטרס הציבורי שעליו הוא אמון.

(ג) המאסדר וחזקת התקינות המינהלית – ככל רשות מינהלית, גם המאסדר נהנה מחזקת התקינות המינהלית, והוא נדרש לפעול בהגינות, ביושר ובתום לב (ראו: דיני ביטוח, 1610). מאפיינים אלה תומכים במתן משקל של ממש לעמדתו הפרשנית של המאסדר ביחס להנחיותיו, שכן ההנחה היא שלנגד עיניו עומד האינטרס הציבורי וטובת השוק עליו הוא אמון.

38. ואולם, לצד מכלול השיקולים התומכים במתן משקל ממשי, ואולי אף מעמד בכורה, לעמדת המאסדר בעת פרשנות הנחיותיו, יש לעמוד על השיקולים התומכים בעמדה ביקורתית ביחס לפרשנותו של המאסדר.

(א) בית המשפט הוא האמון על פרשנות של הסדרים נורמטיביים – לא אחת צוין כי מי שאמון על פרשנותם של דברי חקיקה הוא בית המשפט (ראו למשל: עניין

אקסלברד, 407; הסמכות המינהלית, 223; משפט מינהלי, 84 והאסמכתאות (שם). משום כך, אין מקום "להאצלה" מוחלטת של מלאכת הפרשנות לגורם האמון על ניסוח ההנחיות הנדונות, וברור כי אין לקבל את עמדתו הפרשנית של המאסדר בבחינת "כזה ראה וקדש". על בית המשפט לבחון את עמדתו הפרשנית של המאסדר ולוודא כי היא מצויה בגדרי מתחם הסבירות.

(ב) בית המשפט בתפקידו כמבקר את המאסדר – חוק תובענות ייצוגיות מאפשר הגשת תובענה ייצוגית במגוון תחומים הנתונים להסדרה מדינתית. משכך, ניתן לראות במכשיר התובענה הייצוגית כלי ביקורתי ופיקוחי מקום בו התגלה כשל הסדרתי. אמנם, אין המדובר בפיקוח ישיר על המאסדר, שכן סעיף 3(א) לחוק תובענות ייצוגיות קובע באופן מפורש כי לא ניתן להגיש תובענה ייצוגית נגד המאסדר עצמו בטענה לכשל בפיקוח: "לא תוגש נגד רשות תובענה ייצוגית לפיצויים בגין נזק שנגרם על ידי צד שלישי, שעילתה הפעלה או אי הפעלה של סמכויות פיקוח, הסדרה או אכיפה של הרשות ביחס לאותו צד שלישי". ואולם, לא אחת יידרש בית המשפט הדין בתובענה ייצוגית לשקול שיקולים הסדרתיים לצד שיקולים פרטניים, וזאת, בין היתר, מנקודת מבט ביקורתית (ראו: איילת הוכמן, אלון חספר ודן לרגמן "מדברים על רגולציה: על המושג 'רגולציה' ומקומו במשפט הישראלי" בתוך: מסדירים רגולציה: משפט ומדיניות, 47, 60-64 (ישי בלנק, דוד לוי-פאור ורועי קרייטנר עורכים, 2016)). תפקידו הביקורתי של בית המשפט כלפי המאסדר מצדיק עמדה מסויגת יותר ופיקוחית ביחס לאימוץ עמדתו הפרשנית.

39. הנה כי כן, סקירת השיקולים הרלוונטיים לקביעת המשקל שיש ליתן לעמדת המאסדר בפרשנות הנחיותיו מובילה למסקנה כי לאימוץ עמדתו הפרשנית של המאסדר הצדקות משמעותיות ויתרונות ממשיים. לצד זאת, אל לו לבית המשפט לקבל את עמדת המאסדר באופן אוטומטי, וללא כל מנגנון ביקורתי.

40. לנוכח האמור, הצעתי היא כי מקום בו התבקשה והתקבלה עמדתו של המאסדר בהליך אזרחי בנוגע לפרשנות שיש ליתן להנחיותיו, בשלב ראשון על בית המשפט לבחון האם עמדה זו מתיישבת עם לשון ההנחיות והאם הפרשנות שהציע המאסדר היא סבירה. זאת, בשים לב לכך שמתחם הסבירות ביחס לפעולותיו של המאסדר בתחום מומחיותו הוא, כאמור, רחב ביותר. אם מצא בית המשפט כי עמדתו של המאסדר סבירה ומתיישבת עם לשון הנחיותיו, ברירת המחדל תהיה לאמץ עמדה זו. סטייה מברירת המחדל האמורה, תתאפשר מקום בו ימצא בית המשפט כי קיימים טעמים כבדי משקל לדחיית עמדת המאסדר ואימוץ פרשנות חלופית תחתיה. כך למשל, מקום בו

ישתכנע בית המשפט כי עמדת המאסדר נובעת משיקולים שאינם ענייניים או נגועה בניגוד עניינים, יהווה הדבר טעם כבד משקל לדחיית עמדת המאסדר.

הצעה זו מאזנת, לטעמי, בין היתרונות המשמעותיים המגולמים באימוץ עמדת המאסדר ביחס לפרשנות הנחיותיו לבין תפקידו הפרשניים והביקורתיים של בית המשפט.

מן הכלל אל הפרט

41. יישום העקרונות שהותוו לעיל על ענייננו מוביל למסקנה כי יש לתת משקל בכורה לעמדת המפקח על הביטוח בעת פרשנות החוזרים המסדירים את גביית התשלומים שנתיות.

42. שוכנעתי כי עמדת המפקח מצויה ללא כל ספק במתחם הסבירות, באשר היא מנומקת, בהירה ומבוססת על קביעות עובדתיות, על תכליותיו של שוק הביטוח ועל ההיסטוריה שלו ומתיישבת עם לשון החוזרים.

כך למשל, ביחס לגביית תשלומים שנתיות על "גורם הפוליסה", צוין בעמדת המפקח כי בחוזר 419 נקבע ש"גורם הפוליסה יתווסף לתעריף ... ויהווה חלק מהתעריף לכל דבר ועניין". משכך, ומאחר שהחוזרים מתייחסים לרכיב התשלומים שנתיות כ"תוספת לתעריף", עמדת המפקח היא כי ניתן לפרש את חוזרי המפקח ככאלו שאינם שוללים גבייה של תשלומים שנתיות בהתייחס לכל חלקי "התעריף", לרבות בהתייחס ל"גורם הפוליסה". בעמדת המפקח צוין עוד כי מבדיקה שנערכה עולה שגביית התשלומים שנתיות הייתה נהוגה עוד קודם לפרסום החוזרים האמורים, והוחלה לגבי כל רכיבי הפרמיה, לרבות גורם הפוליסה.

בדומה לכך, בהתייחס לגביית תשלומים שנתיות על פוליסות קלאסיות מעורבות בחיסכון, צוין כי הפרמיות בגין פוליסות אלה חושבו כפרמיה שנתית, אך בדיעבד נפרשות לתשלומים. כן צוין כי פוליסות אלה בנויות "כחבילה סגורה" בה לא קיימת הבחנה בין המרכיב המיועד לחיסכון לבין המרכיב המיועד לביטוח. משכך, עמדת המפקח על הביטוח היא כי בפוליסות אלו אין מניעה לגבות תשלומים שנתיות על סך הפרמיה המשולמת.

יוער כי הקביעות העובדתיות שצוינו בעמדת המפקח לא הופרכו במסגרת ההליך בבית המשפט המחוזי (אם כי בית המשפט המחוזי אף נמנע מלאמץ אותן, והותיר זאת להליך העיקרי של בירור התובענה).

לבסוף, בעמדת המפקח צוין כי העובדה שהוראות החוזרים חלות בתחום ביטוח חיים אינן שוללות גביית תת שנתיות בענפי סיעוד, נכות תאונתית ואבדן כושר עבודה. בעמדה הובהר כי הרציונל שבבסיס גביית תת שנתיות בביטוח חיים זהה לגבייתן אף בפוליסות האמורות, אשר אף הן מחושבות על-פי ההנחה שהפרמיה תתקבל בתחילת השנה, ובפועל גבייתן מבוצעת בתשלומים. עוד צוין כי עמדה זו אף נתמכת בחלוקה המקצועית הנהוגה בתחום הביטוח בין תחום ביטוח החיים בכללותו לבין תחום ביטוח כללי.

43. סקירה זו של עמדת המפקח נועדה להמחיש את האמור לעיל – העמדה מעוגנת בלשון החוזרים ואינה חורגת ממנה, מנומקת כראוי ומבוססת על שיקולים שונים הנשענים רובם ככולם על מומחיותו של המפקח בתחום הביטוח. משכך, אין ספק כי עמדתו של המפקח היא סבירה, וראוי לאמצה.

44. בהקשר זה אציין כי אין בידי לקבל את טענת המבקשים לפיה עמדת המפקח אינה כוללת דיון מעמיק בסוגיות. איני סבורה כי עמדתו של המפקח צריכה לשקף התמודדות עם כל אחת ואחת מטענות המבקשים ביחס לפרשנות הראויה שיש לתת להנחיותיו. די בכך שלפני המפקח במקרה הנדון עמדו טענות הצדדים בבקשת האישור על נספחיהם וכי עמדתו התייחסה למכלול הסוגיות לגביהן היא התבקשה באופן מנומק במידה סבירה המניחה את הדעת.

בנוסף, יש לדחות אף את טענת המבקשים לפיה עמדת המפקח אינה חד משמעית. אף לשיטת המבקשים עצמם, כפי שבאה לידי ביטוי בפרוטוקול הדיון שהתקיים בבית המשפט המחוזי, עמדת המפקח תואמת את עמדת חברות הביטוח (ראו את דברי בא-כוח המבקשים בפרוטוקול הדיון בבית המשפט המחוזי מיום 20.2.2014, עמוד 8 שורות 3-4: "העובדה שהמפקח על הביטוח קיבל את עמדת המשיבים, איננה סוף דבר"). יתר על כן, אף מקום בו ציין המפקח כי הפרשנות שהציעו חברות הביטוח היא אפשרית (תוך שימוש במילים "אין מניעה", "אינן שוללות" "ניתן לפרש"), הרי שמשמעות דבריו היא שהן לא פעלו בניגוד לאמור בחוזרים, וכי מנקודת מבטו של המפקח פעולתן אינה עולה כדי גבייה אסורה.

45. סיכומו של דבר, משמצאתי כי עמדת המפקח עולה בקנה אחד עם לשון הנחיותיו ומצויה במתחם הסבירות, ומאחר שלא נמצאו טעמים כבדי משקל לסטות ממנה, אני סבורה כי יש לאמץ את עמדת המפקח ביחס לפרשנות הראויה שיש לתת להנחיותיו ולהחילה לגבי המחלוקות בין הצדדים. מכאן, יש לקבוע כי המבקשים לא הרימו את הנטל המוטל עליהם במסגרת בקשת האישור להוכיח כי חברות הביטוח גבו תת שנתיות בניגוד לדין.

46. משכך, לו תשמע דעתי, אציע לחבריי לקבוע כי לא היה מקום לקבל את בקשת אישור התובענה הייצוגית, וכי יש לקבל את ערעורן של חברות הביטוח, ולבטל את החלטת בית המשפט המחוזי ביחס לעילות התובענה שאושרו.

אפנה עתה לבחינת טענות המבקשים בערעורם.

הערעור

טענות המבקשים ביחס להפניקס

47. כאמור, לטענת המבקשים, הפניקס גבתה תת שנתיות בשיעור של 4.04%, כאשר על-פי חוזר 419 השיעור המקסימלי לגביית רכיב זה עמד על 4%. המבקשים טוענים כי על-אף שהנזק שנגרם למבוטחים כתוצאה מהתנהלות זו אינו מגיע לעשרות רבות של מיליוני שקלים, עדיין יש לפצות בגינו. להערכת המבקשים, במהלך שבע השנים שקדמו ליום הגשת התביעה הפניקס גבתה 6.7 מיליוני ש"ח שלא כדין, ומאז יום הגשת התביעה ועד למועד החלטת האישור (כ-8.5 שנים) האמיר סכום זה לכ-15 מיליון ש"ח.

48. הפניקס טענה בתשובתה לערעור כי רק שניים מביין המבקשים העלו את הטענה לפיה התת שנתיות נגבו ביתר כמפורט לעיל. לטענת הפניקס, גבייה זו נבעה מעיגול הסכום לתשלום התת שנתיות בהתאם לכללי העיגול המקובלים בדין. כן נטען כי שיטת החישוב שהציגו המבקשים ביחס לסכום שנגבה מהם ביתר היא שגויה, וכי גם אם הייתה נכונה, אין בנזקים הנטענים יותר מאשר "זוטי דברים", שכן חישוב גביית היתר בענייניו של המערער 2 מוביל למסקנה כי במשך שנה נגבו ממנו קצת יותר מארבע אגורות לחודש מעבר למותר.

הגנת זוטי דברים בתובענות ייצוגיות

49. הגנת "זוטי דברים" קבועה בסעיף 4 לפקודת הנזיקין [נוסח חדש] הקובע כי לא יראו עוולה במעשה "שאילו היה חוזר ונשנה לא היה בו כדי ליצור תביעה לזכות נוגדת ואדם בר-דעת ומזג כרגיל לא היה בא בנסיבות הנתונות בתלונה על כך". השאלה האם וכיצד יש ליישם הגנה זו במסגרת תובענות ייצוגיות, אשר נועדו, בין היתר, למקרים בהם נזקו של כל אחד מחברי הקבוצה מזערי מכדי להצדיק הגשת תביעה אישית, נדונה בפסיקה, ונקבע לגביה כי:

"העובדה שקבוצת תובעים גדולה טוענת בתובענה ייצוגית לצבר של נזקים קטנים, היא כשלעצמה אינה שוללת בהכרח את האפשרות כי מדובר בזוטי דברים גם בהיבט הקבוצתי. כפי שצוין, לא ניתן לתחום מראש את גבולותיו של מושג זה וגם בהליך של תובענה ייצוגית התשובה לשאלה אימתי מדובר בפגיעה מזערית שאינה מצדיקה פיצוי, תלויה בנסיבותיו של המקרה והיא עשויה להשתנות בהתחשב במכלול הנסיבות האופפות אותו" (ע"א 10085/08 תנובה - מרכז שיתופי נ' עזבון המנוח תופיק ראבי ז"ל, פסקה 32 (4.12.2011) (להלן: עניין תנובה)).

מכאן, כי הגנת "זוטי דברים" חלה אף בהליכי תובענות ייצוגיות, אלא שבחינתה תיעשה מנקודת מבטה של הקבוצה כולה: כאשר מדובר במעשה שרוב חברי הקבוצה יראו בו עניין "פעוט וקל ערך, שלא היה עולה בדעתם להגיש בגינו תובענה ייצוגית" תחול ההגנה (ראו: ת"א (מחוזי ת"א) יורשי המנוח תופיק ראבי ז"ל נ' תנובה מרכז שיתופי לשיווק תוצרת חקלאית בישראל בע"מ, פסקה 53 (7.10.2008); עניין תנובה, פסקה 29; אביאל פלינט וחגי ויניצקי תובענות ייצוגיות 233 והאסמכתאות שם (2017) (להלן: תובענות ייצוגיות)).

50. אני סבורה כי יישום מבחן זה על ענייננו מוליך למסקנה כי לו הייתה עילת תביעה זו עומדת לבדה בפני חברי הקבוצה, רובם לא היו טורחים להגיש אך בגינה תובענה ייצוגית. כאמור, הנזק הנטען עומד על ארבע אגורות לחודש למבוטח, היינו – פחות משלושה וחצי שקלים לשבע שנים. בנסיבות אלה, נראה כי אף אם חברי הקבוצה היו מניחים כי תביעתם בגין עילה זו הייתה מתקבלת (דבר המוטל בספק לנוכח קביעת בית המשפט המחוזי לפיה טענות המבקשים כלפי הפניקס "עוסקות בנזקים זעירים... אם בכלל" (ההדגשה אינה במקור, י.ו.)), נראה כי הוצאות ניהול ההליך היו עולות על הפיצוי בסופו, באופן אשר היה הופך את הגשת התובענה ללא כדאית לחברי הקבוצה (ראו: תובענות ייצוגיות, 234-235).

51. לצד האמור, יש להדגיש כי אין לראות בדחיית בקשה לאישור תובענה ייצוגית בשל הגנת "זוטי דברים" משום השלמה עם גביית יתר – אף אם זניחה – שלא כדין. התעשרותם של גופים במשק על-ידי גביית יתר פעוטה מיחידים עלולה להוביל ברבות השנים להתעשרותה בסכומים לא מבוטלים. זאת, כמובן, יש למנוע אף במקרים בהם הנזק לכל אחד מחברי הקבוצה הוא זניח ביותר. עם זאת, ייתכן כי הכלי היעיל והכדאי לשם מניעת מקרים אלו הוא פנייה למאסדר לשם הפעלת סמכויותיו ולמניעת התעשרות זו, ולא לנהל הליכים שעלותם תהיה גבוהה יותר מהנזק שנגרם לציבור ושתכליתם העיקרית היא פגיעה בנתבעים (ראו: תובענות ייצוגיות, 235).

מעניינים בהקשר זה דבריו של השופט ע' גרוסקופף במקרה אחר שעסק בהטעיה צרכנית בו צוינו הקשיים בכלי התובענה הייצוגית אף כאשר הנזק המצטבר חורג מגדר "זוטי דברים":

"נראה כי גם במקרים בהם ההטעיה הצרכנית חורגת מגדר *de minimis* עדיין יתכנו מצבים בהם מוטב היה למצוא פתרון דיוני חלופי, שלא יחייב שימוש בכלי רב העוצמה של תובענה ייצוגית. ודוק, לפי הדין המצוי, דומה כי אין למנוע שימוש בתובענה ייצוגית לטיפול בכל המצבים של הטעיה צרכנית החורגים מגדר *de minimis*, שכן בדרך כלל אין בנמצא הליך דיוני אפקטיבי אחר. ואולם, כעניין של דין רצוי, מוטב היה במקרים רבים שהטעיה צרכנית לא תטופל במסגרת ההליך המורכב, המסורבל והיקר של תובענה ייצוגית. פתרון חלופי, ראוי ויעיל יותר, הוא לאפשר תביעה אישית של הצרכן הבודד, כשהיא 'מחוזקת' בזכות לתבוע פיצויי סטטוטורי עונשי משמעותי. חוק הגנת הצרכן, תשמ"א – 1981 כולל אפשרות לפסוק "פיצויים לדוגמה" (exemplary damages) ביחס לסוגים מסוימים של הפרות חוק, אשר הטעיה צרכנית אינה אחת מהן (ראו סעיף 31א. לחוק). ראוי כי המחוקק ישקול הרחבה של קשת המקרים בהם ניתן לפסוק 'פיצויים לדוגמה', כך שתכלול גם הטעיה צרכנית. הרחבה כזו, שתלווה בפיצויים סטטוטוריים עונשיים בסכום ראוי, יכולה לשמש מכשיר חלופי, ויעיל יותר, להתמודדות עם מקרי ביניים של הטעיה צרכנית – כאלו בהם מחד גיסא, אין זה ראוי לראות בהטעיה משום "זוטי דברים", אך מאידך גיסא, גם אין הצדקה להפעלת ארטילריה כבדה בדמות הליך של תובענה ייצוגית" (ת"צ (מרכז) 5567-08 בר נ' עטרת תעשיות 1996 בע"מ, פסקה 39 (20.12.2010)).

52. סיכומם של דברים הוא כי טענות המבקשים כלפי הפניקס לא הוכחו כראוי בבית המשפט המחוזי, ומכל מקום, הן בגדר "זוטי דברים" אף כשהדברים נבחנים מנקודת מבטה של הקבוצה כולה, ולא רק מנקודת מבטו של היחיד. משכך, אני סבורה כי בצדק דחה בית המשפט המחוזי את בקשת האישור ביחס לעילה זו, ולא מצאתי להתערב בקביעה זו.

טענות המבקשים ביחס למנורה

53. לטענת המבקשים, מנורה גבתה מהמערער 3 תת שנתיות בשיעור של 6% במקום 4% על פוליסה שרכש לאחר שנת 1992, וזאת בניגוד לאמור בחוזר 419. בית המשפט המחוזי קבע כי המבקשים לא הוכיחו שגביית יתר זו היא תופעה כללית הנקטת על-ידי מנורה, ומשכך היא אינה מעוררת שאלה מהותית המשותפת לכלל חברי הקבוצה.

המבקשים טוענים בערעורם כי "בעולם ממוחשב" אין מקום להניח שהטעות שאירעה בעניינו של המערער 3 לא אירעה אף בעניינם של מבוטחים נוספים, וכי מנורה לא שללה אפשרות זו. לטענת המבקשים, משאשרה התובענה הייצוגית ביחס לשלוש העילות המרכזיות העוסקות בגביית התת שנתיות, יהיה זה יעיל, נכון וצודק להידרש גם לשאלת גובה הגבייה במסגרת זו.

54. דינן של טענות אלה להידחות. הנטל לשכנע כי התובענה מעוררת שאלות המשותפות לכלל חברי הקבוצה מוטל על המבקשים, והם לא עמדו בו, אף לא בקירוב. לא די בהנחה בעלמא לפיה טעות שאירעה בגבייה בעניינו של יחיד אירעה בוודאי אף בעניינם של אחרים בכדי לאשר תובענה ייצוגית, ואף לא די בטענה שכזו כדי להעביר את נטל ההוכחה לנתבע. הכלל הבסיסי החל גם בתובענות ייצוגיות הוא "המוציא מחברו – עליו הראיה", ולא מצאתי בטענות המבקשים טעם ראוי לסטות ממנו בענייננו.

משכך, עמדתי היא כי יש לדחות את ערעורם של המבקשים אף ביחס לטענותיהם כלפי מנורה.

55. לו תשמע דעתי, אציע לחבריי לקבל את בקשת רשות הערעור שהגישו חברות הביטוח, לדון בה כבערעור ולקבלו. כן אציע לדחות את ערעורם של המבקשים. המשמעות היא ביטולו של פסק דינו של בית המשפט המחוזי ביחס לעילות התובענה הייצוגית שאושרו, ולמעשה דחיית בקשת אישור התובענה הייצוגית בכללה.

56. בשולי הדברים אעיר כי לאחר שעיינתי בבקשת המבקשים לצירוף ראיות בערעור ובתשובות לה, ולנוכח התוצאה אליה הגעתי ונימוקיה, אציע לדחות את הבקשה.

המבקשים יישאו בהוצאות חברות הביטוח בסך של 15,000 ש"ח לכל אחת מהן.

ש ו פ ט ת

השופט א' שהם:

אני מסכים.

ש ו פ ט

השופט ד' מינץ:

אני מסכים.

ש ו פ ט

ניתן היום, י"ז בסיון התשע"ח (31.5.2018).

ש ו פ ט ת

ש ו פ ט

ש ו פ ט